

УКРАЇНСЬКІ СТУДЕНТСЬКІ ЧАСОПИСИ ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Вінницький національний технічний університет, Вінниця

Анотація

У статті висвітлено етапи становлення та особливості тематики часописів українського студентства перших десятиліть ХХ ст., а також фаховий рівень видавців у створенні періодики журнального типу; показано, що вказані часописи є цінним джерелом для досліджень маловідомих сторінок української періодики і для висвітлення ролі українського студентства у суспільно-політичному житті розглянутого періоду.

Ключові слова: українське студентство, часопис, тематика, суспільно-політичне життя.

Abstract

The article deals with the stages of formation and peculiarities of the subject matter of Ukrainian student magazines of the first decades of the twentieth century. It is shown that these journals are a valuable source for research on little-known pages of the history of Ukrainian periodicals and for highlighting the role of Ukrainian students in the social and political life of the period under review.

Keywords: Ukrainian students, journal, topics, social and political life.

На початку ХХ століття у Російській імперії на тлі розгортання революційних подій все більш відчутно почав лунаати голос громадськості на захист прав поневолених націй. Зокрема, на мітингах неодноразово ухвалювалися резолюції з вимогою скасувати заборону на друк українською мовою. У 1904 році, зважаючи на громадське невдоволення, що все більш зростало, Кабінет міністрів звернувся до провідних діячів та інстанцій імперії за консультацією щодо доцільності відміни заборони на українську мову і українські видання. У висновках комісії, проміж іншого, вказувалося, що «малоросійське населення повинно мати таке ж право, як і великоросійське, розмовляти і друкувати своєю рідною мовою». Проте остаточно питання про скасування заборони українського друку не було розв'язано [1].

Микола II погодився на певні демократичні поступки з цього питання, як свідчить Маніфест (1905 р.), де висловлено обіцянку дарувати населенню «свободу особи, слова, сумління, зібрань та союзів». Тоді ж стали відчутними певні полегшення для українського руху: виникають нові політичні формування, національно-просвітницькі товариства, прогресивні молодіжні організації. Пом'якшення урядових чинників щодо вживання та поширення української мови, сприяло заснуванню періодичних видань українською мовою, серед яких цікавим явищем стали студентські часописи [2].

Мета нашої розвідки – висвітлити етапи становлення та особливості тематики часописів українського студентства перших десятиліть ХХ ст., а також фаховий рівень видавців у створенні періодики журнального типу.

Перші спроби українського студентства видавати власні молодіжні часописи датовані 1900-м роком, коли у Львові почав виходити журнал «Молода Україна». У 1903 р. з'явилося щомісячне видання «Іскра», що видавалося спершу у Чернівцях, а з 1905 р. – у Ярославлі як часопис для соціалістичної молоді. У Києві виходив нелегальний «Вісник української київської студентської громади», у Житомирі – журнал «Мисль», який видавали учні Волинської духовної семінарії.

З 1909 р. створюються журнали, які розробляють ідеологічні основи визвольного руху та національного світогляду. Таким виданням, що дотримувалося радикальних поглядів, став часопис «Українська хата», який не був партійним друкованим органом, проте стояв на ґрунті революційної ідеології у соціальних та національних питаннях, а також гуртував навколо себе студентську літературну молодь. У вступній статті першого номера редакція так визначила свою програму «Розвивати українське письменство, направляти його так, щоб воно йшло назустріч всім життєвим змаганням нашого народу й допомагало б його культурно-просвітнім потребам, напертаючи його думку на шлях поступу, де світять кращі ідеали людськості: воля, рівність і братерство – де ввижається вільна людина, вільна творча громадська праця і рівне користування добром природи» [3]. Своїм завданням

редакція проголошувала пробудження національної самосвідомості та розвиток рідного письменства, про що, навіть, вказувалося у поліцейських рапортах «Українська хата» проводить думку про відособленість України, доводить, що українці не є частиною єдиного російського народу і замість слова «малороси» вживає слово «українці» [3].

Водночас цей часопис виступав з гострою критикою проти традицій, які встановлювалися в українській літературі, різко полемізував з представниками українофільства, засуджуючи їхню поміркованість, лібералізм, лояльність та догідливість. І, хоча журнал проіснував тільки п'ять років, він відкрив світові імена тоді зовсім молодих поетів П. Тичини, М. Рильського, М. Вороного, Г. Комарова, О. Олеся та ін.

У 1909 р. у Львові відбувся з'їзд українського студентства, на якому було створено «Український студентський союз», а також ухвалено заснування друкованого органу. Як наслідок, на початку 1910 р. у Львові знов з'являється журнал «Молода Україна», сторінки якого відображали хроніку студентського життя, порушували найважливіші проблеми з різних галузей знань, публікували наукові статті. Також редакція звернулася до студентства з проханням про надання найсвіжішої інформації, щоб забезпечити повноту та об'єктивність висвітлення буденного життя безпосередніх учасників навчального процесу.

У той же час у Петрограді активізувався український національний рух, рушійною силою якого стало студентство. Задля поширення серед однодумців прогресивних ідей та відомостей про діяльність молодіжних організацій було ухвалено рішення про створення у Петроградській політехніці неперіодичного рукописного видання «Громадянин» (1912 р.) Згодом, у 1913 р., було видано журнал «Український студент» накладом 1000 примірників. Повідомляючи про мету і програму свого друкованого органу, редакція наголошувала на планомірній діяльності українського студентства в культурно-просвітницькій сфері, оскільки тут ще гостро відчувалася роз'єднаність і дезорганізація. Тематику видання формували за такими напрямками: історія українського студентського руху, сучасне життя молоді, студенти і їхні наукові проблеми, студентська молодь і українське громадянство тощо.

У 1916 р. Львові з'явився журнал «Шляхи», що містив різноманітні за змістом публікації з відгуками на актуальні події політичного та літературного життя. Редакційна колегія проводила планомірну роботу, добираючи матеріал, формувала номери, враховуючи настанови щодо структурування та технічної підготовки до друку періодичного видання [4].

У 1920 р. з ініціативи Ради студентських представників державного університету почав у Кам'янці-Подільському почав друкуватися літературно-науковий журнал «Нова думка», основну мету якого його редактор Ю. Липа вбачав у тому, щоб надати студентству можливість реалізовувати свої літературно-наукові таланти, об'єднувати творчу молоді не тільки Поділля, але й всієї України. Однак, як зазначалося у критиці, перші номери часопису мали «дещо невиразне обличчя, оскільки на сторінках часопису не було опубліковано конкретної програми, якою послуговуватиметься редакційний колектив у своїй діяльності, відсутні також відомості про структуру та значення для студентства організації, що виступила засновником друкованого органу, а ще – жодної свіжої ідеї» [5]. Зазначалося також, що принцип розташування матеріалів у журналі теж не відповідав складеним на той час вимогам до внутрішньої структури часописів.

Отже, огляд окремих періодичних видань українського студентства, які виходили на початку ХХ століття, дав змогу дійти висновку, що більшість з них проіснувала короткий час, головними причинами чого насамперед можна назвати недостатній рівень знань видавців з журналістського фаху, а також складність суспільно-політичних та економічних умов, у яких доводилося працювати редакційним колективам. З іншого боку, вказані часописи є цінним джерелом для досліджень невідомих сторінок вітчизняної преси і для висвітлення ролі українського студентства у суспільно-політичному житті розглянутого періоду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гутковський В. Українська журналістика Наддніпрянщини (II половина XIX ст. – 1920 р.): генезис, проблематика виступів, державотворча функція / В. Гутковський, І. Крупський, П. Федоришин. – Львів: ЛА Піраміда, 2001. – 196 с.
2. Крупський І. В. Національно-патріотична журналістика України (друга половина XIX ст. – перша чверть XX ст.) / І.В. Крупський. – Львів: Світ, 1995. – 182 с.
3. Гандзюк В. Експурс у становлення публіцистичного стилю / В. Гандзюк // Наукові записки. Серія: Філологія. Збірник наукових праць. Вип.10. У 2-т. – Вінниця, 2008. – Т.2. – С.187–189.

4. Лисенко О. Українська видавнича справа / О. Лисенко // “Українське питання” в Російській імперії (кінець XIX – початку XX ст.). – К.: Ін-т історії України НАН України, 1999. – Ч. 2. – С. 76–109.
5. Заводовський А.А. Українська преса початку XX ст. як важливий фактор національно-політичного руху: історіографія питання / А.А. Заводовський // Наукові праці Кам’янець-Подільського державного педагогічного університету: історичні науки. – Кам’янець-Подільський, 2002. – Т. 7 (9). – С. 379–386.

Пустовіт Тетяна Миколаївна – канд. філол. наук, доцент кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, e-mail: tetyanatuleneva@gmail.com

Pustovit Tetyana N. – Cand. Sc. (Philology), Associate Professor of Department of Linguistics, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa

Кучер Ростислав В’ячеславович – студент групи МВКД-196, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет

Kucher Rostislav V. – Faculty of Management and information security, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa